

Värderingsövningar bland äldre när det gäller trafik och alkohol

NTF RAPPORT 2017:5

Utvärdering av ett metodutvecklingsprojekt

Innehåll

1	Sammanfattning.....	3
2	Inledning.....	3
3	Bakgrund.....	3
4	Syfte.....	3
5	Metod.....	3
6	Resultat – värderingsövningar.....	4
6.1	Fyra hörn.....	4
6.2	Ta ställning.....	6
6.3	Rangordna omoraliska påstående.....	6
7	Resultat - utvärderingsenkät.....	7
7.1	Deltagarnas bakgrund.....	7
7.2	Körning under påverkan.....	7
7.3	Värderingsövningarna.....	8
8	Diskussion.....	10
9	Referenser.....	11
10	Bilagor.....	12
10.1	Värderingsövningar.....	12
10.2	Utvärderingsenkät.....	15

1 Sammanfattning

I projektet Metodutveckling äldre, trafik och alkohol har NTF testat värderingsövningar som en metod att diskutera trafiksäkerhetsfrågor med gruppen äldre. Övningarna har tagits fram i samarbete med representanter från fem olika äldreorganisationer. Metoden har testats vid fyra tillfällen och totalt har 81 personer deltagit. Resultatet visar att metoden lämpar sig väl att använda i gruppen äldre för att diskutera trafiksäkerhetsfrågor.

2 Inledning

NTF är en fri, självständig och idéburen organisation som arbetar för en säker trafik. NTF arbetar på ideell och demokratisk grund genom folkrörelser, organisationer, samhällsinstitutioner, företag och enskilda. En av NTF:s viktigaste verksamheter är nationella projekt, projekt som delar av eller hela NTF-organisationen är delaktig i, ofta tillsammans med någon eller flera medlemsorganisationer.

Ett pilotprojekt under 2017 har varit projektet ”Metodutveckling äldre, trafik och alkohol”. Projektet är i sin helhet finansierat av Trafikverkets Stöd till ideella organisationer och har genomförts inom NTF FyrBoDals verksamhetsområde.

3 Bakgrund

I Trafikverkets Analys av trafiksäkerhetsutvecklingen 2015 (Trafikverket, 2016) resonerar man kring äldre och omkomna i trafiken och drar slutsatsen att det finns risk för ett ökat antal trafikdödade i trafiken. Personer över 75 år är den åldersgrupp som har högst risk att omkomma i trafiken. Andelen personer över 75 år har legat mellan 8–9 procent sedan 1996 men SCB visar i sin befolkningsprognos att gruppen kommer att öka fram till år 2020. Eftersom denna grupp löper störst risk att omkomma i trafiken kan det leda till ett ökat antal trafikdödade.

Socialstyrelsen visar i sin Lägesrapport 2012 (Socialstyrelsen, 2012) att allt fler äldre dricker för mycket alkohol och riskerar att bli beroende. Antalet personer som vårdas för diagnos som kan relateras till hög alkoholkonsumtion har ökat kraftigt under perioden 2000 till 2010. Ökningen uppgår till 45 procent både för kvinnor och män. Enligt Statens folkhälsoinstitut (Statens folkhälsoinstitut, 2012) finns det flera anledningar till att alkoholkonsumtionen ökat bland äldre. De som går i pension idag var unga under 60- och 70-talen då vi hade en liberal tid avseende förhållningssätt till alkohol och droger. Detta tillsammans med att det är allt fler äldre som idag har en bättre ekonomi, att det finns en ökad tillgänglighet av alkohol, liksom synen på äldre vuxnas roll i samhället där man t ex ska ”leva det goda livet”, kan bidra till ökad alkoholkonsumtion. Andra faktorer till ökad alkoholkonsumtion kan vara att pensionsåldern innebär en ökad fritid som kan vara svår att fylla med aktiviteter eftersom man eventuellt är mindre rörlig eller ensam. I dessa fall kan alkoholen bli ett sätt att lindra nedstämdhet, depression eller sorg.

Äldre personer är inte överrepresenterade när det gäller rattfylleri. Man kan dock inte utesluta att det finns en risk att rattfylleri bland äldre ökar. Enligt forskningen ökar alkoholkonsumtionen bland äldre samtidigt som vi vet att gruppen äldre blir allt större och att äldre kör bil längre.

4 Syfte

Projektet är ett pilotprojekt med syfte att testa en metod med värderingsövningar i åldersgruppen 65+. Metoden har bland annat använts i DDD, Don't Drink and Drive, för att stärka ungdomars attityder så att man inte kör bil när man har druckit alkohol. I detta projekt har värderingsövningarna inte enbart handlat om alkohol i trafiken utan även förhållningssätt till mediciner och när det är dags att sluta köra bil.

5 Metod

Ett material med värderingsövningar anpassade för målgruppen (se bilaga 1) och en utvärderingsenkät (se bilaga 2) har tagits fram i samarbete med personer i NTF FyrBoDals äldreråd. Tyngdpunkten har legat på frågeställningar kring alkohol och bilkörning, men även frågor om när det är dags att sluta köra bil och hastighetsefterlevnad finns med. Trafikverkets DDD-material har använts som inspiration och tre olika värderingsövningar har testats.

Metoden har testats vid fyra olika tillfällen: vid PRO i Trollhättan, PRO i Herrljunga, SPF i Mariestad och Vision i Vänersborg. Det är 81 personer som har deltagit i träffarna. Upplägget för träffarna har varit att NTF inledningsvis gått igenom Nollvisionen för trafiksäkerhet tillsammans med en sammanfattning av Trafikverkets målstyrningsarbete. Därefter en kort bakgrund till varför metoden värderingsövningar testas på målgruppen. Samtliga fyra grupper som har deltagit i projektet har genomfört tre olika värderingsövningar, vilka beskrivs nedan. Direkt efter avslutad aktivitet har deltagarna fått svara på en utvärderingsenkät. Tiden för träffarna med inledning, värderingsövningar och utvärdering har varit cirka 45 minuter.

Fyra hörn

Här har gruppen fått höra ett scenario t ex "Du och några bekanta är ute på promenad i staden. Ni ser en man som är uppenbart påverkad av alkohol/droger och är på väg att sätta sig bakom ratten. Hur skulle du agerat?" Hörnen i rummet har numererats och deltagarna har ställt sig vid det hörn vars påstående bäst har stämt in med hur de skulle ha agerat. Det har alltid funnits ett öppet hörn, om man skulle ha gjort något annat än de alternativ som föreslagits. Till exemplet ovan finns följande alternativ. 1. Struntat i det, 2. Gått fram och pratat med mannen och sagt att han inte ska köra, 3. Försökt att uppmärksamma andra att stoppa mannen, 4. Öppet hörn. När alla har placerat sig har man fått förklara varför man ställt sig där och man har också fått möjlighet att byta plats efter det att man hört andras motiveringar.

Ta Ställning

I denna övning har deltagarna fått höra ett påstående som man ska ta ställning till och därefter placerat sig på en skala från Instämmer helt till Instämmer inte alls. Ett exempel på påstående är "I vissa lägen är det okej att åka med en berusad förare". Instämmer man helt eller inte alls har man ställt sig vid ändarna på skalan. Men övningen ger också möjlighet för andra värderingar. När alla har placerat sig har man fått förklara varför man ställt sig där och man har också fått möjlighet att förflytta sig efter det att man hört andras motiveringar.

Rangordna omoraliska påstående

Deltagarna har fått ett antal påståenden som ska rangordnas, där det mest omoraliska får siffran 1 osv. Exempel på påståenden är "En anhörig föreslår en nära äldre släkting att det är dags att sluta köra bil." "En anhörig skjutsar sin far som har blivit akut sjuk till akuten, trots att hon/han har druckit vin till maten."

6 Resultat – värderingsövningar

Nedan följer ett sammandrag av diskussionen i respektive värderingsövning.

6.1 Fyra hörn

Varje hörn i rummet symboliserar ett förslag på agerande. Ett scenario läses upp och deltagarna ska ta ställning till vilket hörn som bäst stämmer överens med hur de själva skulle ha agerat. Deltagarna ställer sig i olika hörn och berättar för varandra hur de tänkte och varför de valde just det hörnet. Det är tillåtet att byta hörn under övningen.

- A. Du och några bekanta är ute på promenad i staden. Ni ser en man som är uppenbart påverkad och är på väg att sätta sig bakom ratten. Hur tror du att du skulle ha reagerat?
  1. Struntat i det
  2. Gått fram och pratat med mannen och sagt att han inte ska köra.
  3. Försökt att uppmärksamma andra att stoppa mannen.
  4. Öppet hörn

I denna övning ställde sig de allra flesta vid hörn nummer 2. Några enstaka vid nummer 3 liksom vid det öppna hörnet nummer 4. Som annat alternativ uppgavs bland flera att man skulle ringa polis.

- B. Du ska åka på månadsmöte med pensionärsföreningen och en bekant ska hämta upp dig. Du känner tydligt att personen som ska köra dig luktar alkohol. Vad gör du?
1. Åker med – det ordnar sig säkert.
  2. Säger att du fått ont i magen och inte kan följa med
  3. Säger till personen att han/hon nog inte ska köra.
  4. Öppet hörn

I denna övning ställde sig alla vid hörn nummer 3.

- C. Du är på fest hos bekanta och det har bjudits både på vin till maten och avec till kaffet. Du känner att det börjar bli dags att bryta upp för att inte missa bussen hem. Då erbjuder sig en av gästerna att du kan få skjuts hem. Vad gör du?
1. Säger att jag inte vill åka med
  2. Åker med, det är ju inte så långt och jag har ju bilbälte.
  3. Säger till att han/hon nog inte borde köra
  4. Öppet hörn

I denna övning var det ca hälften som ställde sig vid nummer 1 och den andra hälften vid nummer 3.

- D. Du är ute och campar med husbilen tillsammans med goda vänner. Det blir en sen kväll i goda vänners lag och med öl och vin långt in på småtimmarna. Du vaknar på morgonen med huvudvärk och ser att vännerna snart är på väg att åka. Vad gör du?
1. Tar en huvudvärkstablett och skyndar mig att packa ihop. Jag har ju i alla fall sovit fyra timmar.
  2. Säger till resesällskapet att ni inte är lämpliga bilförare efter gårdagskvällens fest och föreslår att ni stannar ytterligare en dag/natt.
  3. Säger att jag inte kan köra för att jag är fortfarande berusad från gårdagskvällen. Föreslår att de andra får köra i förväg.
  4. Öppet hörn

Alla ställde sig vid nummer 2 i denna övningen.

- E. Din make/maka har fått en ny medicin som du tycker påverkar honom/henne, men personen i fråga förstår inte vad du menar. Du ska få skjuts till tandläkaren men känner dig orolig över bilfärden med honom/henne vid ratten. Vad gör du?
1. Avbokar tandläkartiden
  2. Ringer efter en taxi
  3. Åker med maken/makan, det går nog.
  4. Öppet hörn

I denna övning var det ungefär jämnt fördelat mellan nummer 1, 2 och 4. I det öppna hörnet angavs som annat alternativ att man skulle ringa en vän/väninna.

- F. Du märker att din syn har försämrats men vill inte undersöka dig, rädd för att få beskedet att du nog är dags att sluta köra bil. Vad gör du?
1. Undviker bilkörning i mörker
  2. Kör på kända vägar
  3. Frågar efter skjuts av andra
  4. Öppet hörn

I denna övning ställde sig ca två tredjedelar vid nummer 1 medan övriga ställde sig vid nummer 3.

6.2 Ta ställning

Deltagarna får höra ett påstående och skriver efter en kort betänketid ner hur man tycker, där ytterligheterna betyder 1=instämmer helt och 6=instämmer inte alls. När man har tagit ställning diskuterar man med den man sitter bredvid.

I denna övning tog man inte vara på möjligheterna att gradera sitt svar, de allra flesta angav antingen instämmer helt eller instämmer inte alls.

Att använda bilbälte är självklart även om man kör en mycket kort sträcka

Alla svarade instämmer helt.

För en duktig bilförare spelar inte lite alkohol någon roll för körprestationen

Alla svarade instämmer inte alls

Det är okej att bryta mot hastighetsreglerna

De flesta svarade instämmer inte alls. Några svarade instämmer helt.

I vissa lägen är det okej att åka med berusade förare

Alla svarade instämmer inte alls.

Det är värre om vuxna kör fulla än om ungdomar gör det

Alla svarade instämmer inte alls.

Om man befinner sig i ett land med högre promillegräns är det mer okej att dricka alkohol och köra bil

Alla svarade instämmer inte alls.

6.3 Rangordna omoraliska påstående

Uppgiften är att rangordna påståendena så att det mest omoraliska får nr 1 och så vidare.

Denna övning tyckte samtliga grupper var svår. Man fick lösa uppgiften två och två. Det blev mycket diskussioner under tiden övningen genomfördes. Resultatet blev i stort detsamma i samtliga fyra grupper, se påståendenas rangordning nedan.

- 4 En man skjutsar sina vänner till en aktivitet en tidig söndagsmorgon efter en fest kvällen innan där han drack mycket alkoholhaltig dryck
- 1 En berusad pilot kör en Boeing med en massa passagerare
- 2 En berusad läkare opererar en patient
- 6 Att en anhörig föreslår en nära äldre släkting att det är dags att sluta köra bil
- 5 Att inte se till att alla passagerare har bilbälte på sig i bilen
- 3 Frun blir akut sjuk och maken skjutsar henne till sjukhuset, trots att han har druckit vin till maten.

7 Resultat - utvärderingsenkät

Nedan redovisas resultaten från utvärderingsenkäten. Den besvarades av samtliga 81 personer som deltog i träffarna med värderingsövningar.

7.1 Deltagarnas bakgrund

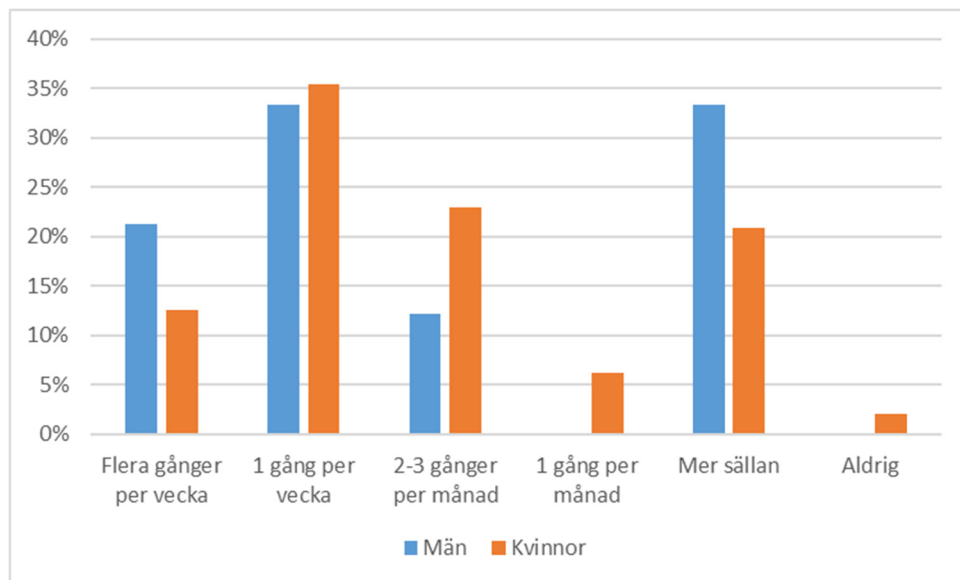
Det var 48 kvinnor (59 %) och 33 män (41 %) som deltog i träffarna. Deltagarnas ålder var i genomsnitt 74 år. De två yngsta var 65 år och den äldsta var 89 år.

De flesta, 77 personer (95 %) hade körkort för personbil. Fördelningen över hur ofta dessa brukar köra bil framgår av Tabell 1. Majoriteten, 83 procent, kör bil minst 2 gånger per vecka. Bland kvinnorna är det tre av fyra som kör bil minst 2 gånger per vecka. Det fanns 4 kvinnor med körkort som uppgav att de aldrig kör bil, ingen av männen angav detta.

Tabell 1 Fördelning (antal) av hur ofta deltagarna brukar köra bil.

	Män	Kvinnor	Totalt
2 eller flera gånger per vecka	28	36	64
1 gång per vecka	1	6	7
2-3 gånger per månad		2	2
1 gång per månad			
Mer sällan			
Aldrig		4	4
Totalt	29	48	77

Av Figur 1 framgår att 55 procent av de deltagande männen och 48 procent av kvinnorna dricker drycker med alkohol varje vecka.

Figur 1 Hur ofta deltagarna dricker drycker med alkohol. Svar från samtliga.

7.2 Körning under påverkan

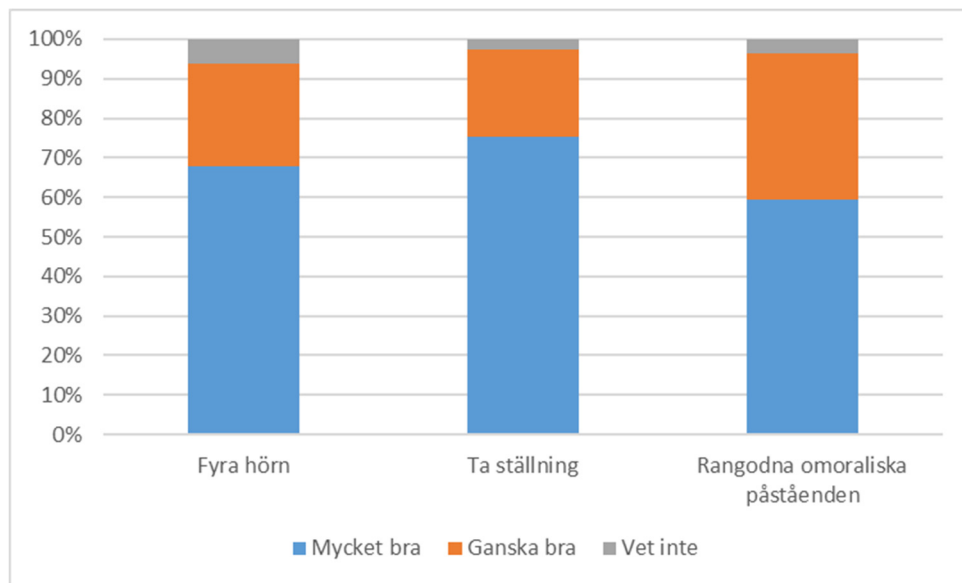
Deltagarna fick svara på om de under de senaste 12 månaderna haft tillfälle att ingripa och hindra en person som de visste hade druckit alkohol, tagit medicin eller av andra skäl inte borde men ändå tänkt köra bil eller moped. Det var 5 kvinnor och 2 män som haft tillfälle att ingripa någon gång. Vid samtliga tillfällen som kvinnorna ställts inför ett liknande tillfälle hade de hindrat personen att köra. Av männen angav en att han hindrat personen vid samtliga tillfällen och en att han hindrat vid något/några tillfällen men inte alla.

En fråga handlade om deltagarna själva någon gång under de senaste 12 månaderna kört bil eller moped efter att ha druckit alkohol, tagit medicin som påverkar körningen eller av andra hälsoskäl inte borde ha kört. Samtliga män och kvinnor som kör bil svarade nej på frågan.

7.3 Värderingsövningarna

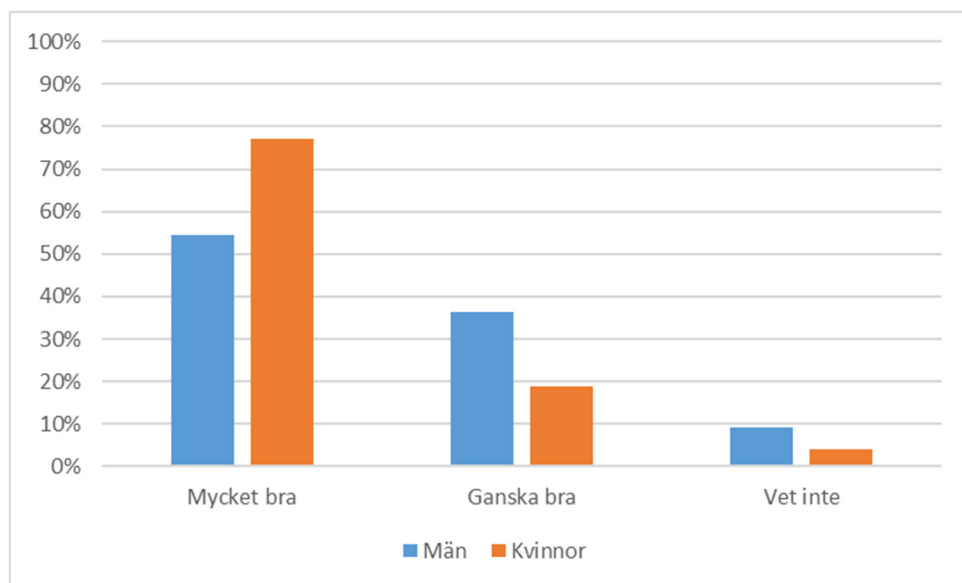
Deltagarna fick utvärdera de tre värderingsövningar man deltagit i. Det är ingen som tyckt att värderingsövningarna varit *mycket dåliga* eller *ganska dåliga*. Genomgående har en större andel av kvinnorna än männen angett att värderingsövningarna varit *mycket bra*, se Figur 3 - Figur 5. Av figurerna framgår också att det var en större andel av männen som inte visste vad de skulle tycka om värderingsövningarna.

Av Figur 2 framgår att värderingsövningen *Ta ställning* värderas högst, det var 75 procent av samtliga deltagare som ansåg den vara mycket bra. Det var 68 procent som ansåg att värderingsövningen *Fyra hörn* var mycket bra och 59 procent som ansåg att *Rangordna omoraliska påståenden* var mycket bra. Ett par av deltagarna kommenterade att det var svårt eller näst intill omöjligt att göra rangordningen. Det var mellan 2 och 6 procent som angav att de inte visste vad de skulle svara.

Figur 2. Vad deltagarna tyckte om de tre olika värderingsövningarna.

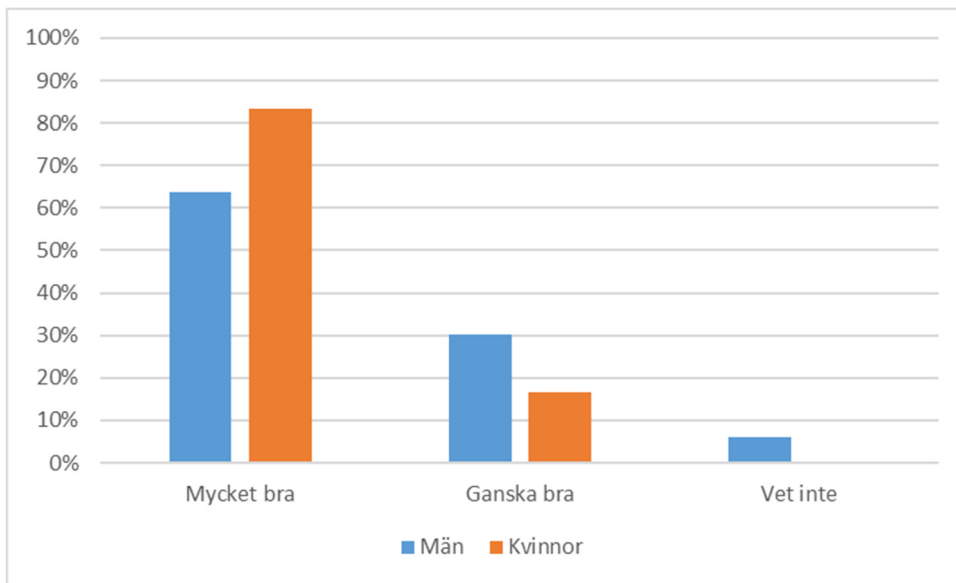
Värderingsövningen **Fyra hörn** ansågs vara mycket bra av 55 procent av männen och 77 procent av kvinnorna, se Figur 3.

Figur 3. Vad deltagarna tyckte om värderingsövningen **Fyra hörn**.

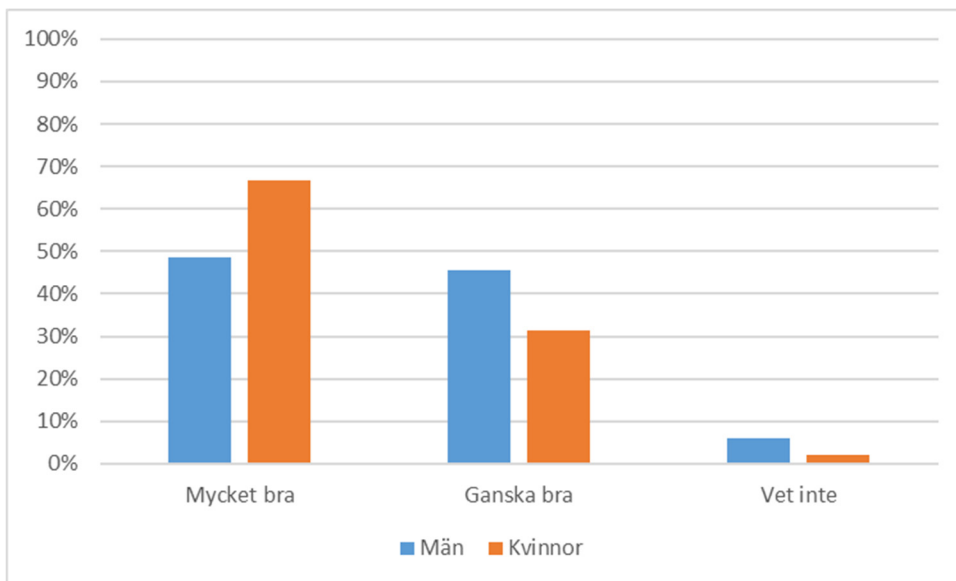

Värderingsövningen **Ta ställning** ansågs vara mycket bra av 64 procent av männen och 83 procent av kvinnorna, se Figur 4.

Figur 4. Vad deltagarna tyckte om värderingsövningen **Ta ställning**.

Värderingsövningen **Rangordna omoraliska påståenden** ansågs vara mycket bra av 48 procent av männen och 67 procent av kvinnorna, se Figur 5.

Figur 5. Vad deltagarna tyckte om värderingsövningen **Rangordna omoraliska påståenden**.

8 Diskussion

Resultatet av utvärderingsenkäten visar att metoden värderingsövningar lämpar sig väl att använda i gruppen äldre. Den övning som fick lägst betyg, men där ändå 59 procent ansåg att den var mycket bra, var att *Rangordna omoraliska påståenden*. Denna övning tyckte många var svår men den fick i gengäld mest diskussioner. För de flesta var värderingsövningarna ett helt nytt sätt att diskutera frågor. I och med att man fick flytta runt i lokalen upplevde många att man blev mer aktiv i diskussionerna. Frågeställningarna som togs upp i övningarna kan vara känsliga att hantera, men här upplevde man att gruppen blev ett stöd för sin egen värdering. Diskussionerna blev livliga och det var heller inte ovanligt att deltagarna ändrade sina ståndpunkter. Värt att notera är att det inte skiljde sig mycket mellan de olika träffarna hur grupperna agerade i de olika övningarna. Genomgående kan vi se att kvinnorna tycker bättre om övningarna än männen men det finns ingen, varken kvinna eller man, som har tyckt att övningarna har varit *Ganska dåliga* eller *Mycket dåliga*.

Slutsatsen från pilotprojektet är att metoden med värderingsövningar lämpar sig väl att använda i gruppen äldre för att diskutera trafiksäkerhetsfrågor.

9 Referenser

Socialstyrelsen (2012). Tillståndet och utvecklingen inom hälso- och sjukvård och socialtjänst. Lägesrapport 2012. Artikelnummer 2012-2-2.

Statens folkhälsoinstitut (2012). Alkohol och äldre. Faktablad om alkohol, april 2012.

Trafikverket (2016). Analys av trafiksäkerhetsutvecklingen 2015. Målstyrning av trafiksäkerhetsarbetet mot etappmålen 2020. Publikationsnummer: 2016:077.

10 Bilagor

10.1 Värderingsövningar

Fyra hörn

Varje hörn i rummet symboliserar ett förslag på agerande. Ett scenario läses upp och deltagarna ska ta ställning till vilket hörn som bäst stämmer överens med hur de själva skulle ha agerat. Deltagarna ställer sig i olika hörn och berättar för varandra hur de tänkte och varför de valde just det hörnet. Det är tillåtet att byta hörn under övningen.

Alternativ till att förflytta sig i lokalen (kan vara svårt om det är många deltagare) är att varje svar istället får en färg och att deltagarna har färgade lappar som man håller upp. Diskussionen får då ledas av ansvarig ledare.

- A. Du och några bekanta är ute på promenad i staden. Ni ser en man som är uppenbart påverkad och är på väg att sätta sig bakom ratten. Hur tror du att du skulle ha reagerat?
1. Struntat i det
  2. Gått fram och pratat med mannen och sagt att han inte ska köra.
  3. Försökt att uppmärksamma andra att stoppa mannen.
  4. Öppet hörn
- B. Du ska åka på månadsmöte med pensionärsföreningen och en bekant ska hämta upp dig. Du känner tydligt att personen som ska köra dig luktar alkohol. Vad gör du?
1. Åker med – det ordnar sig säkert.
  2. Säger att du fått ont i magen och inte kan följa med
  3. Säger till personen att han/hon nog inte ska köra.
  4. Öppet hörn
- C. Du är på fest hos bekanta och det har bjudits både på vin till maten och avec till kaffet. Du känner att det börjar bli dags att bryta upp för att inte missa bussen hem. Då erbjuder sig en av gästerna att du kan få skjuts hem. Vad gör du?
1. Säger att jag inte vill åka med
  2. Åker med, det är ju inte så långt och jag har ju bilbälte.
  3. Säger till att han/hon nog inte borde köra
  4. Öppet hörn
- D. Du är ute och campar med husbilen tillsammans med goda vänner. Det blir en sen kväll i goda vänners lag och med öl och vin långt in på småtimmarna. Du vaknar på morgonen med huvudvärk och ser att vännerna snart är på väg att åka. Vad gör du?
1. Tar en huvudvärkstablett och skyndar mig att packa ihop. Jag har ju i alla fall sovit fyra timmar.
  2. Säger till resesällskapet att ni inte är lämpliga bilförare efter gårdagskvällens fest och föreslår att ni stannar ytterligare en dag/natt.
  3. Säger att jag inte kan köra för att jag är fortfarande berusad från gårdagskvällen. Föreslår att de andra får köra i förväg.
  4. Öppet hörn
- E. Din make/maka har fått en ny medicin som du tycker påverkar honom/henne, men personen i fråga förstår inte vad du menar. Du ska få skjuts till tandläkaren men känner dig orolig över bilfärden med honom/henne vid ratten. Vad gör du?

1. Avbokar tandläkartiden
2. Ringer efter en taxi
3. Åker med maken/makan, det går nog.
4. Öppet hörn

F. Du märker att din syn har försämrats men vill inte undersöka dig, rädd för att få beskedet att du nog är dags att sluta köra bil. Vad gör du?

1. Undviker bilkörning i mörker
2. Kör på kända vägar
3. Frågar efter skjuts av andra
4. Öppet hörn

Ta ställning

Deltagarna får höra ett påstående och skriver efter en kort betänketid ner hur man tycker, där ytterligheterna betyder 1=instämmer helt och 6=instämmer inte alls. När man har tagit ställning diskuterar man med den man sitter bredvid.

Att använda bilbälte är självklart även om man kör en mycket kort sträcka

Instämmer helt – instämmer inte alls

För en duktig bilförare spelar inte lite alkohol någon roll för körprestationen

Instämmer helt – instämmer inte alls

Det är okej att bryta mot hastighetsreglerna

Instämmer helt – instämmer inte alls

I vissa lägen är det okej att åka med berusade förare

Instämmer helt – instämmer inte alls

Det är värre om vuxna kör fulla än om ungdomar gör det

Instämmer helt – instämmer inte alls

Om man befinner sig i ett land med högre promillegräns är det mer okej att dricka alkohol och köra bil

Instämmer helt – instämmer inte alls

Rangordna omoraliska påstående

Uppgift: Rangordna påståendena så att det mest omoraliska får nr 1 och så vidare.

_____ En man skjutsar sina vänner till en aktivitet en tidig söndagsmorgon efter en fest kvällen innan där han drack mycket alkoholhaltig dryck

_____ En berusad pilot kör en Boeing med en massa passagerare

_____ En berusad läkare opererar en patient

_____ Att en anhörig föreslår en nära äldre släkting att det är dags att sluta köra bil

_____ Att inte se till att alla passagerare har bilbälte på sig i bilen

_____ Frun blir akut sjuk och maken skjutsar henne till sjukhuset, trots att han har druckit vin till maten.

10.2 Utvärderingsenkät

Utvärdering metodutveckling äldre, trafik och alkohol

Man   Kvinna

Ålder _____ år

Har du körkort för personbil?

Ja

Nej

Om du svarade ja på föregående fråga, hur ofta brukar du köra bil?

Flera gånger per vecka (2 eller fler)

En gång per vecka

2-3 gånger per månad

En gång per månad

Mer sällan

Aldrig

Brukar du dricka drycker med alkohol? I så fall hur ofta?

Flera gånger per vecka

En gång per vecka

2-3 gånger per månad

En gång per månad

Mer sällan

Aldrig

Har du under de senaste 12 månaderna haft tillfälle att ingripa och hindra en person som du visste hade druckit alkohol, tagit medicin eller av andra skäl inte borde men ändå tänkt köra bil eller moped?

Ja, vid flera tillfällen

Ja, någon gång

Nej, har inte ställts inför situationen

Om du svarade ja på föregående fråga, hindrade du då personen att köra?

Ja vid samtliga tillfällen jag ställts inför

Ja, vid något/några, men inte alla

Nej, inte vid något tillfälle

Har du någon gång under de senaste 12 månaderna själv kört bil eller moped efter att ha druckit alkohol, tagit medicin som påverkar din körning eller av andra hälsoskäl inte borde ha kört?

Ja, vid flera tillfällen

Ja, någon enstaka gång

Nej

Ej aktuellt, kör ej bil eller moped

Vad tyckte du om värderingsövningen 4 hörn?

Mycket bra

Mycket dåligt

Ganska bra

Ganska dåligt

Vet inte

Vad tyckte du om värderingsövningen Ta ställning?

Mycket bra

Mycket dåligt

Ganska bra

Ganska dåligt

Vet inte

Vad tyckte du om värderingsövningen Rangordna omoraliska påståenden?

Mycket bra

Mycket dåligt

Ganska bra

Ganska dåligt

Vet inte

Övriga synpunkter:
